

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060106

DOM
2013-11-14
Stockholm

Mål nr
F 698-13

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2012-12-20 i mål nr F 310-11, se bilaga

KLAGANDE

Vapstens sameby

Ombud: C W och K L

MOTPART

Lappland Goldminers AB

Ombud: M B

SAKEN

Rättegångskostnader i mål om ersättning enligt 7 kap. 3 § minerallagen (1991:45)

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom på så sätt att Lappland Goldminers AB ska ersätta Vapstens sameby för rättegångskostnad i mark- och miljödomstolen med 20 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 20 december 2012 till dess betalning sker.
2. Lappland Goldminers AB ska ersätta Vapstens sameby för rättegångskostnad i Mark- och miljööverdomstolen med 20 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Vapstens sameby (samebyn) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa att Lappland Goldminers AB ska betala 50 000 kr av samebyns totala rättegångskostnader om 551 634 kr i mark- och miljödomstolen. Vidare har samebyn

Dok.Id 1105967

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00

yrkat ersättning med 48 000 kr för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

Lapland Goldminers AB (bolaget) har motsatt sig ändring. Om Mark- och miljööverdomstolen skulle finna att bolaget ska utge ersättning för rättegångskostnad i mark- och miljödomstolen bör ersättningen bestämmas till 11 033 kr. Bolaget har vidare bestritt yrkandet om ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen. Om Mark- och miljööverdomstolen skulle finna att ersättning ska utgå bör den jämkas. Bolaget har inte haft något att invända mot de redovisade kostnaderna i sig.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Samebyn har till stöd för sitt yrkande anfört i huvudsak följande. Samebyns talan i mark- och miljödomstolen bestod av tre tydligt särskiljbara delar. Eftersom minerallagens (1991:45) begränsningar av ersättning i överinstans medför att sökanden aldrig kan få ersättning för rättegångskostnader ska samebyns kostnader avseende den del som avser diskonteringsränta inte kvittas mot bolagets kostnad i samma eller någon annan fråga i målet. Arbetet med de olika delarna har skiljt sig åt och det har varit möjligt för samebyn att kontrollera hur mycket tid som har lagts ner på olika frågor. Av ombudskostnaderna om 340 180 kr var ca 60 procent hänförliga till frågan om störningspåverkan på renar, ca 5 procent till frågan om verksamhetens längd och ca 35 procent till frågan om vilken ränta som skulle användas. Vad gäller utlägg är kostnaderna för sakkunnige R Ss direkt hänförliga till frågan om kalkylränta, medan vissa andra utlägg delvis är hänförliga till samma fråga, exempelvis kostnad för resa och hotell för ombuden samt samebyns egna kostnader för inställelse vid förhandlingen. Sammantaget beräknar samebyn sina kostnader avseende frågan om kalkylränta till 150 000 kr. Eftersom samebyn endast vunnit denna fråga i begränsad del justeras yrkandet till 50 000 kr.

Bolaget har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande. Samebyn har i mark- och miljödomstolen endast vunnit partiell framgång i en av de aktuella frågorna, dvs. den fråga som avser kalkylränta. Röntan justerades av mark- och miljödomstolen från den

av Bergmästaren beslutade 4 procent till 3 procent. Den ändrade ersättningen i mark- och miljödomstolen innebär att samebyn erhöll ytterligare 326 457 kr, dvs. 2 procent av de 17 201 766 kr som samebyn ursprungligen yrkade. Bolaget har därmed tappat i så liten utsträckning att sista meningen i 18 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken ska tillämpas. Bestämmelsen innebär att någon ersättning för rättegångskostnader inte ska utgå. I andra hand anser bolaget att första ledet i 18 kap. 4 § första stycket ska tillämpas, dvs. att vardera part ska bära sin rättegångskostnad eftersom de vunnit ömsom. För att fördela rättegångskostnaderna på olika delfrågor krävs förutom att frågorna i målet är klart särskiljbara också att kostnaderna är särskiljbara. Samebyn har översiktligt redovisat vilka delar av rättegångskostnaderna som hänför sig till frågan om kalkylränta men inte hur stor del som kommer från den del av räntefrågan som samebyn vunnit framgång i. Rättegångskostnaderna kan därmed inte särskiljas på det sätt som krävs. Skulle Mark- och miljööverdomstolen ändå anse att ersättning för rättegångskostnader ska betalas ut är det rimligt att jämföra hur stor framgång samebyn nått med sitt yrkande i målet vid mark- och miljödomstolen. Eftersom samebyn där tillerkänts ytterligare 2 procent av det i första hand yrkade beloppet bör ersättningen bestämmas till 2 procent av de totala rättegångskostnaderna om 551 634 kr, dvs. 11 033 kr.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Det är endast samebyn som har överklagat Bergstatens beslut. Frågan om samebyns rätt till ersättning för rättegångskostnader ska enligt 16 kap. 6 § minerallagen (1991:45) bedömas enligt 18 kap. rättegångsbalken.

Part som tappar målet ska, enligt 18 kap. 1 § rättegångsbalken, ersätta motparten hans rättegångskostnad, om inte annat är stadgat. I 18 kap. 4 § finns bestämmelser om hur rättegångskostnadsansvaret ska fördelas när i målet förekommer flera yrkanden och parterna ömsom vinner och förlorar eller när ett yrkande bifalls endast till en del. I båda situationerna kan rätten kvitta eller jämka kostnaderna, om inte kostnaderna för de olika yrkandena i målet kan särskiljas. Har parten förlorat endast i ringa mån får rätten i stället tillerkänna parten full ersättning för kostnaderna.

Samebyn har uppgett att ca 35 procent eller 150 000 kr av rättegångskostnaderna i mark- och miljödomstolen hänför sig till frågan om ränta. Eftersom denna fråga vunnits i begränsad del har samebyn justerat yrkandet till 50 000 kr. Bolaget har däremot anfört att kostnaderna inte kan betraktas som särskiljbara eftersom samebyn inte har redovisat hur stor del som hänför sig till den del som samebyn har vunnit.

Mark- och miljööverdomstolen anser att samebyns uppskattning av hur stor del av kostnaderna som hänför sig till frågan om ränta kan godtas. Så långt är det därmed möjligt att särskilja kostnaderna. Bedömningen av hur stor del av de 150 000 kr som hänför sig till den del som samebyn vunnit bör göras utifrån det belopp som hade utgått om samebyn vunnit full framgång med sitt ränteyrkande, dvs. 4 047 277 kr. Med den utgångspunkten får samebyn anses skäligen tillgodosedd med 20 000 kr.

Mot bakgrund av utgången bör samebyn även få viss ersättning för sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen. Eftersom samebyn inte fullt ut fått bifall till sin talan bör ersättningen jämkas. En ersättning om 20 000 kr får anses skälig.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Henrik Löv, tekniska rådet Jan Gustafsson, hovrättsrådet Malin Wik, referent, och tf. hovrättsassessorn Helen Blomberg. Föredragande har varit Lina Österberg.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2012-12-20
meddelad i
Umeå

Mål nr F 310-11

KLAGANDE

Vapstens Sameby,
Ombud: C Woch K L

MOTPARTER

1. Bergsstaten
2. Lappland Goldminers AB,
Ombud: M B

ÖVERKLAGAT BESLUT

Beslut av Bergsstaten den 22 december 2010 i ärende nr BS 23-283-09, se bilaga 1

SAKEN

Ersättning enligt 7 kap. 3 § minerallagen (1991:45)

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen ändrar Bergsstatens beslut på så sätt att
 - a. den ersättning Lappland Goldminers AB ska utge till Vapstens sameby bestäms till 1 792 207 kr, varav 1 048 333 kr avser intrångsersättning och 743 874 kr avser ersättning för annan skada. Ersättningarna ska erläggas inom en månad från det att denna dom vunnit laga kraft. På ersättningen ska ränta beräknas från dagen då domen vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen. Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning ska ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.
 - b. mark- och miljödomstolen avvisar Vapstens samebys krav på ersättning för skada utanför det markanvisade området.
 2. Vapstens sameby ska svara för sina egna rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen.
-

Dok.Id 170577

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: mmd.umea@dom.se www.domstol.se	090-77 18 30	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00

BAKGRUND M.M.

Bearbetningskoncessionen Fäboliden K nr 1 har meddelats enligt beslut den 3 juni 2004, som har vunnit laga kraft efter det att regeringen prövat överklaganden.

Umeå tingsrätt, miljödomstolen, har i deldom den 21 december 2007 (M 788-06) bland annat lämnat Lappland Goldminers AB **tillstånd enligt miljöbalken** för gruvverksamheten. Domen har efter prövning av ett överklagande i Svea hovrätt, miljööverdomstolen, vunnit laga kraft.

Av bolagets miljökonsekvensbeskrivning i tillståndsansökan framgår enligt domen beträffande renskötseln följande.

Hela renskötselområdet inom Lycksele kommun är vinterbetesmarker som nyttjas av bland annat Vapstens sameby. Området där gruvan planeras betecknas som förvinter- och vårvinterland och utgör ett funktionellt sambandsområde för flytt mellan sommarbetet i fjällen och vinterbetet närmare kusten. Flytten sker i dagsläget med lastbil och det område där gruvan planeras ligga utnyttjas för närvarande inte i större utsträckning för bete. Anledningen till lastbilsflytten är, enligt Vapstens sameby, att de stora avverkningar och markberedningar som skogsnäringen utförde i området under 1970- och 1980-talen har orsakat tillfälliga brister på naturligt bete längs flyttleder och vandringsvägar.

Det finns inga riksintressen för rennäringen i direkt anslutning till det planerade gruvområdet, men det finns flyttleder och en rastplats några km norr om området.

Ca 5 km nordöst om den planerade gruvan finns flyttleder och en rastplats som är klassade som riksintressen för rennäringen. Den planerade vattenledningen, som förläggs under mark, kommer att passera en flyttled för Vapstens sameby och en rastplats.

Utifrån områdets beskaffenhet med liten tillgång på lavbärande marker och relativt nya avverkningar bedöms förlusten av renbetesmark idag inte vara betydande för anläggandet av den planerade gruvverksamheten. Riksintressena för rennäringen i närheten av det planerade gruvområdet bedöms inte påverkas i någon större omfattning.

Ökad trafiktäthet på väg 360 försvårar den redan svåra passagen över vägen samt försämrar arbetsmiljön för renskötarna. Den fria strövningen i området som redan försvåras av Öran samt väg 360 i norr begränsas ytterligare till följd av gruvverksamheten och gör att renarna kan spridas över större landområden vilket medför ökat behov av arbetsinsatser och teknikstöd för att övervaka och hålla samman hjorden.

Den direkta risken för skador på renarna från gruvverksamheten, såsom damm och stenkast från gruvan, bedöms som liten under förutsättning att renar inte vistas i dagbrottets och dammande anläggningars direkta närhet. Själva gruvområdet kommer dock att inhägnas. Risken för renarnas exponering för tungmetaller och damm på betet bedöms som liten då dammbekämpning kommer att ske.

Då skoterleden genom Fäbolidenområdet kommer att behöva dras om utanför området på grund av den planerade gruvverksamheten, kan denna komma att ge en påverkan på rennäringen utanför det aktuella gruvområdet. Den planerade gruvverksamheten i Fäboliden kan, enligt Vapstens sameby, medföra att samebyns renskötsel kommer att trängas mot söder vilket ökar risken för intrång på betesmarker i Vilhelmina norra sameby.

Miljödomstolen avslog Vapstens samebys yrkande om föreskrift om att hela verksamhetsområdet skulle stängslas in och meddelade följande villkor för rennäringen.

Rennäring

17. Samråd mellan Lappland Goldminers AB och Vapstens sameby ska hållas två gånger per år. Bolaget ska ta initiativ till samråden, och en kontaktperson ska utses inom bolaget för detta ändamål. Bolaget ska vidta skäligen åtgärder för att minimera de intrång och skador som verksamheten innebär för renskötseln.

Miljödomstolen delegerade åt tillsynsmyndigheten att fastställa villkor om skäligen åtgärder avseende renskötseln (villkor 17).

Lappland Goldminers AB ansökte den 22 januari 2008 hos Bergsstaten om markanvisningsförrättning. Bergsstaten meddelade den 22 december 2010 **beslut om markanvisning** för Fäbolidengruvan i Lycksele kommun, bilaga 1.

Vapstens sameby har överklagat beslutet såvitt avser ersättning till samebyn.

Mark- och miljödomstolen har hållit sammanträde och syn i målet.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Vapstens Sameby har framställt första- till fjärdehandsyrkanden (alternativa yrkanden) utformade efter hur lång tid gruvetableringen förväntas medföra störningar på samebyns renskötsel.

Sålunda har Vapstens sameby yrkat att Lappland Goldminers AB såsom ersättning för att mark tas i anspråk för bearbetningskoncession ska betala;

i första hand (40 år)

17 201 766 kr, varav 3 145 000 kr avser intrångsersättning, 11 607 532 kr annan ersättning för förlorat bete utanför intrångsområdet, 1 641 734 kr annan ersättning för försvårad fri strövning och flyttning förbi gruvområdet samt 807 500 kr ersättning för upprustning av flyttled,

i andra hand (30 år)

14 366 208 kr, varav 3 145 000 kr avser intrångsersättning, 9 123 395 kr annan ersättning för förlorat bete utanför intrångsområdet, 1 290 385 kr annan ersättning för försvårad fri strövning och flyttning förbi gruvområdet samt 807 500 kr ersättning för upprustning av flyttled,

i tredje hand (25 år)

12 839 159 kr, varav 3 145 000 kr avser intrångsersättning, 7 785 501 kr annan ersättning för förlorat bete utanför intrångsområdet, 1 101 158 kr annan ersättning

för försvårad fri strövning och flyttning förbi gruvområdet samt 807 500 kr ersättning för upprustning av flyttled, samt

i fjärde hand (20 år)

11 234 139 kr, varav 3 145 000 kr avser intrångsersättning, 6 379 362 kr annan ersättning för förlorat bete utanför intrångsområdet, 902 277 kr annan ersättning för försvårad fri strövning och flyttning förbi gruvområdet samt 807 500 kr ersättning för upprustning av flyttled.

Rättegångskostnader

Samebyn har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Lappland Goldminers AB har,

i första hand haft inställningen att samebyns yrkande om ersättning för skada och intrång utanför det anvisade området – med ändring av Bergsstatens beslut – ska avvisas och att beslutet i övrigt inte ska ändras, samt

i andra hand motsatt sig ändring av beslutet i dess helhet.

Bergsstaten har motsatt sig ändring av beslutet.

VAD PARTERNA ANFÖRT

Vapstens Sameby

Otvistiga omständigheter

Samebyn riktar ingen invändning mot att området för vilket intrångsersättning ska utgå bestäms till 1 258 ha, det är parterna eniga om. Samebyn riktar inte heller någon invändning mot att Bergsstaten använde sig av samma beräkningsmetod som Hovrätten för Övre Norrland gjorde avseende Svartlidengruvan. Samebyn vitsordar således att mängden förlorat bete fastställs till 2,5 kg per ha och att kostnaden för bete fastställs till 10 kr/kg. Samebyn invänder inte heller mot att samebyns kostnad för försvårad fri strövning och flyttning förbi gruvområdet bestäms till 50 000 kr per år.

Tvistiga frågor

Samebyn invänder mot Bergsstatens beslut beträffande fyra frågor; en störningszon, vilken ränta som ska användas vid nuvärdesberäkning, behovet av upprustningen av en flyttled samt för vilken drifttid som ersättning ska utgå.

Vad gäller frågan om flyttled och gruvans drifttid hänvisar samebyn till vad som tidigare har framförts.

Vad gäller frågan om förekomsten av en störningszon och frågan om vilken räntesats som ska användas, är dessa frågor komplexa till sin natur. Samebyn har därför ansett det vara nödvändigt att anlita sakkunniga i dessa frågor.

Förekomsten av en störningszon

Samebyn har under processens gång gjort gällande att den planerade gruvverksamheten kommer att ge upphov till en störningseffekt på samebyns renskötsel. Denna störningseffekt kommer att leda till ökade (1) arbetskostnader m.m. och (2) förlorat bete och minskad flexibilitet.

Samebyn har yrkat ersättning för ökade arbetskostnader med 50 000 kr per år, vilket har vitsordats som skäligt av Lappland Goldminers AB och även beslutats enligt Bergsstatens beslut.

Samebyn har vidare yrkat ersättning för förlusten av det bete som samebyn inte kan nyttja under verksamhetstiden. Det rör sig således om det bete som befinner sig inom den yta som enligt samebyn inte går att nyttja för renskötsel under gruvans verksamhetstid, på grund av störningar från gruvan. Lappland Goldminers har motsatt sig ersättning för förlorat bete utanför gruvområdet. Bergsstatens beslut omfattar inte heller ersättning i denna del. Samebyn menar att varken Lappland Goldminers eller Bergsstaten har preciserat om (1) de vänder sig mot förekomsten av en störningszon som sådan, (2) om de anser att störningszonen inte medför någon skada för samebyn, eller (3) anser att sådan skada inte kan ersättas enligt minerallagen.

Regional störningspåverkan

Samebyn har gett in ett sakkunnigutlåtande från professor Ö D och återgett huvuddragen i rapporten enligt följande.

I avsnittet ”Hur störningar påverkar renar”, vilket börjar på s 20, beskrivs det rådande forskningsläget avseende störningar på renar. Av utlåtandet framgår att forskningen har varit inriktad på två olika typer av studier. Dels studier på s.k. lokal påverkan som syftar till att utreda hur enskilda renindivider påverkas av störningar under kortare tid, dels studier på s.k. regional påverkan som mäter hur stor del av en renhjord som undviker områden nära en störningskälla. Resultaten från dessa två forskningsinriktningar har tidigare ansetts vara motstridiga, då resultaten tycks ha skilt sig åt; studier på lokal påverkan visar renar påverkas i relativt liten utsträckning av störningar, medan studier på regional påverkan visar att en stor del av en renhjord undviker en störning. Enligt vad som beskrivs under avsnittet ”Tidigare debatt om störningseffekter” på s 26, framgår att resultaten från de två forskningsinriktningarna nu anses vara förenliga, men behandlar olika typer av effekter. Om man vill ha svar på i vilken utsträckning en planerad verksamhet kommer att påverka en samebys möjlighet att bedriva renskötsel i området i anslutning till störningskällan är det dock endast regional påverkan som är relevant.

Studier på regional påverkan har under relativt lång tid kommit till samma slutsatser, nämligen att tekniska ingrepp, människonärvaro och buller leder till en störningseffekt från källan, vilket i sin tur leder till en zon runt störningskällan vilken renar kommer att undvika. Undvikelseeffekten är starkast närmast störningskällan och avtar därefter ju längre bort man kommer. Trots detta redovisar som regel inte exploitörer studier på regional påverkan, så inte heller i rennäringsanalysen i MKB:n till den tillåtna verksamheten i Fäboliden.

Frågan om förekomsten av en störningszon har tidigare inte behandlats direkt av svensk domstol. Mark- och miljööverdomstolen har dock i mål M 824-11 tagit ställning till vilken forskning som ska ligga till grund för bedömning av störningspåverkan på renar. Slutsatsen i professor Ds utlåtande följer Mark- och miljödomstolens praxis inom området. Domen refereras ytterligare nedan.

Av utlåtandet konstateras att buller kommer att vara den främsta störningskällan från gruvverksamheten. Av avsnittet ”Slutsatser av bullerspridningsberäkningarna” på s 48 i utlåtandet framgår följande. ”I jämförelse med ljudnivåer från bebyggelse, vägar m.m. är den beräknade ljudspridningen från Fäbolidengruvan mycket hög. Störningseffekten torde därför vara väsentligt större än det som rapporterats i vetenskapliga studier av dessa. Ljudtrycksnivåerna intill 25 km från gruvcentrum är på sådan nivå att renar mycket väl uppfattar dem under förhållanden då de inte störs av annat maskerande ljud som förvirrar riktningen.”

Under avsnittet ”Undvikelsezoner till följd av buller” på s 50 konstateras utifrån en schabloniserad beräkning där utgångspunkten är att undvikelseeffekten är 100 procent vid gränsen till verksamhetsområdet och 0 procent 25 km från gruvcentrum, att undvikelsen kommer att vara total inom ca 10 km från gränsen från verksamhetsområdet. Detta motsvarar en yta om 766 km² eller 76 600 ha.

Professor Ds slutsatser styrker vad samebyn har anfört om störningszon samt den skada gruvverksamheten kommer att medföra för samebyns renskötsel i form av förlorade betesområden.

Mark- och miljööverdomstolen meddelade den 23 november 2011 dom i ett tillståndsärende gällande vindkraft (M 824-11). I målet hade domstolen bland annat att ta ställning till i vilken mån vindkraftverk påverkade renars vilja att beta i området. Jiingevaerie sameby hade i målet åberopat forskning avseende regional påverkan på renar och även förhör med professor D och dr C N. Sökanden, SSVAB, bestred att tekniska byggnationer medförde en störningseffekt på renar.

Domstolen konstaterade följande på s 14 i domen. ”[Det har] framgått att forskningsläget är relativt tydligt när det gäller vägars och tekniska installationers regionala påverkan på ren och att nuvarande forskning entydigt tyder på att vindkraftsparker kan ge upphov till undvikelseeffekt på betydande avstånd från vindkraftverken. Mark- och miljööverdomstolen finner att detta forskningsläge kan

utgöra utgångspunkt även för en bedömning på vindkraftverks påverkan på domesticerad ren. Det är svårt att ange ett exakt avstånd för när undvikelseffekten får sådan omfattning att påverkan på renpopulationen leder till att bedrivandet av rennäring tydligt påverkas. Det kan antas att detta avstånd kan vara avsevärt olika beroende på lokala faktorer såsom bl.a. topografi och vindkraftparkernas storlek. Med utgångspunkt i den utredning som samebyn presenterat i målet och med beaktande av försiktighetsprincipen får detta avstånd ändå uppskattas till cirka 5 km.”

Mark- och miljödomstolen har sålunda fastslagit att tekniska ingrepp medför en regional störningspåverkan på renar. I målet behandlades ett flertal vindkraftparker, vars störningseffekt härledes från buller och synbarhet. Den nu aktuella gruvverksamheten, som enligt miljökonsekvensbeskrivningen kommer att ge upphov till avsevärt kraftigare ljudemissioner, kommer rimligen att resultera i en mycket kraftigare störningseffekt, vilket också framgår av Ds utlåtande.

Bolaget har anfört att området redan idag är så påverkat av störningar att den planerade verksamheten inte kommer att resultera i någon ytterligare negativ påverkan på samebyns renskötsel. Samebyn är överens med bolaget att den störningseffekt som en verksamhet kommer att resultera i beror på en mängd faktorer, se Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 824-11 s 14, bland annat redan existerande störningskällor. Samebyn delar dock inte bolagets slutsats i övrigt.

För det första överstiger de förväntade störningseffekter från den planerade gruvverksamheten vida redan existerande störningar. Här ska särskilt framhållas de mycket höga momentana ljudnivåer som gruvverksamheten enligt bolagets egna beräkningar kommer att medföra. Det finns i området idag ingen motsvarighet till dessa höga ljudnivåer. Höga momentana ljudnivåer är den främsta störningskällan för renar. Därtill kommer den planerade trafiken på väg 360 som kommer att kraftigt öka i omfattning, något som också markant kommer att skilja sig från dagens situation.

För det andra kommer redan existerande störningar i området snarare att förstärka den förväntade störningseffekten från gruvverksamheten, snarare än att minska den. Resultatet blir att de sammanlagda störningseffekterna samverkar och ger upphov till en effekt som är mer påtaglig än de separata störningarna var och en för sig. Så kallade kumulativa effekter. Även detta beskrivs i professor Ds utlåtande. Det kan tilläggas att ett stort problem för samebyar idag är att näst intill alla betesmarker är påverkade av störningar av någon form. Störningarna varierar ofta i storlek och karaktär, och vissa är möjliga för samebyn att till viss del undvika genom att vidta olika former av åtgärder. När störningarna blir för kraftiga eller för många börjar de dock samverka. Resultatet för samebyn blir då att området ifråga inte längre går att använda som betesområde. Frågan om vem som ansvarar för kumulativa effekter är något som aktualiseras i många miljö- och ersättningsmål rörande samebyar. Exploatörer är ofta av uppfattningen att den störning som just deras verksamhet för med sig är marginell i sammanhanget, i vart i jämförelse med redan existerande störningar.

Frågan har dock prövats i Hovrätten för Övre Norrlands mål Ö 545-05, s 28-29. Hovrätten framhöll att det är möjligt för en exploatör att bedöma de svårigheter för utövandet av renskötselrätten som redan finns i ett område, till följd av annat befintligt markutnyttjande, redan när exploatören beslutar sig för att etablera sig där. På samma sätt kan exploatören bedöma om den planerade etableringen förvärrar verkningarna av sådana redan befintliga störningar i renskötselrättens utövande.

Hovrätten konstaterade därför att gruvbolag är skyldiga att utge ersättning för sådan skada som består i att verkningarna av störningar i renskötselrätten till följd av annat befintligt markutnyttjande i området intill det område som avses med markanvisningsbeslutet förvärras som ett resultat av gruvetableringen. Om således området inte går att använda efter gruvetableringen, oavsett om detta beror på störningar enbart från gruvverksamheten eller om det beror på störningar från flera olika störningskällor där gruvetableringen är en av flera, är bolaget skyldigt att ersätta samebyn för det bortfallna betesområdet. Ovanstående förutsätter

naturligtvis att samebyn i nuläget, med beaktande av befintliga störningar, kan använda området som betesområde.

Frågan om drifttid

Koncessions giltighetstid tjänar dåligt som utgångspunkt för bedömning av förväntad drifttid. När en koncession väl är meddelad förlängs den med automatik så länge det pågår verksamhet i gruvan. Istället bör fyndighetens storlek och eventuella långsiktiga investeringarna vad gäller anläggningens utformning ligga till grund för bedömningen. Här ska särskilt framhållas att det är mycket som tyder på att gruvanläggningen kommer fortsätta att användas som anrikningsverk för malm från andra gruvor även efter gruvdriften i området övrigt har upphört. Samebyn hänvisar i övrigt till vad som tidigare anförts.

Samebyns ersättningsanspråk

Samebyns tidigare yrkanden avseende ersättning för annan skada omfattande förlorat bete i störningszonen har varit beräknade utifrån en störningszon på 5 km utanför verksamhetsområdet. Enligt professor Ds beräkningar riskerar störningszonen att omfatta ett område upp till 25 km med skiftande undvikelse från gruvcentrum, eller schabloniserat ca 10 km av total undvikelse beräknat från gränsen från verksamhetsområdet. Samebyn har således underskattat den störningseffekt som gruvverksamheten kommer att ge upphov till.

Det är samebyns uppfattning att professor Ds beräkningar är korrekta och bör tillämpas av domstolen. Då samebyn har bevisbördan för visande av vilken skada gruvverksamheten kommer att medföra för samebyn, till skillnad från tillståndsprocesser där utredningsskyldigheten ligger hos sökanden och domstolen, och där även försiktighetsprincipen påverkar bedömningen, väljer samebyn dock att för närvarande inte justera sitt yrkande i denna del. Samebyn anser således att det, utifrån den utredning som har presenterats, är styrkt att gruvverksamheten kommer att resultera i en total störningszon på minst 5 km från verksamhetsområdet.

Nuvärdesberäkning

Vapstens sameby har under processen hävdatt att en nuvärdesberäkning av en evig resurs måste göras med användandet av en låg kalkylränta. Grundläggande i samebyns resonemang har varit att renskötsel inte kringgärdas av motsvarande osäkerhetsmoment som gäller för andra verksamheter. Det är alltid vanskligt att bedöma hur länge en viss verksamhet kommer att bestå och om ett intrång kommer att ha fortsatt negativ effekt i framtiden. För renskötsel gäller dock andra förutsättningar. Verksamheten är ett uttryck för samernas traditionella kultur. Svenska staten har garanterat att det ska finnas kvar förutsättningar för renskötsel i varje svensk sameby. Således bör räntan enbart vara fastställd utifrån samebyns alternativa placeringsmöjligheter, och vara fri från inflations- och osäkerhetstillägg.

Samebyn har inhämtat ett utlåtande från fastighetsvärderaren R S.

Real kalkylränta

Enligt S är utgångspunkten vid fastställandet av kalkylränta för skador som löper under en längre tid huruvida skadan kan antas minska, öka eller vara konstant i förhållandet till inflationen. S gör bedömningen att det inte finns något som talar för att skadan kommer att öka eller att minska. Detta innebär att den kommer att följa inflationsutvecklingen. En real kalkylränta bör därför användas till skillnad från en nominell.

En real kalkylränta ska enligt S beräknas utifrån den drabbades alternativa placeringsmöjligheter. Placeringsmöjligheter betyder i detta sammanhang möjligheter att få kapitalet att växa. Således ska en real kalkylränta ligga inom spektret för bankers förväntade framtida in- och utlåningsränta. Den senare är relevant då många enskildas bästa placeringsalternativ kan vara att avbetala redan upptagna eller i framtiden förväntade lån. Då samebyar inte har några möjligheter att teckna annat än mindre lån (samebyar äger ingen fast egendom och får inte bedriva annan verksamhet än renskötsel) bör enligt S bankers förväntade framtida inlåningsränta ligga till grund för fastställandet av kalkylräntan.

För att skapa sig en uppfattning om förväntade framtida inlåningsräntor föreslår S att man utgår från räntan vid andrahandsköp av realobligationer. Dessa är fria från inflationspåslag samt löper under en lång period. De speglar därför väl marknadens förväntning av den framtida ränteutvecklingen. Den för tillfället längst löpande realobligationen löper till år 2028. För att få en indikation på inlåningsräntor än längre in i framtiden kan vissa statsobligationer användas. Man måste då först subtrahera inflationspåslaget som finns på alla statsobligationer. S har beräknat detta till ca två procent, dels utifrån den nominella räntan vid andrahandsförsäljning av statsobligationer jämfört med den reala räntan vid andrahandsförsäljning av realobligationer, och dels utifrån Riksbankens målsättning med en framtida inflation på två procent.

Genom att jämföra försäljningsräntorna på olika statsobligationer, efter det att det uppskattade inflationspåslaget har subtraherats, konstaterar S att den nominella räntan ökar ju längre löptid obligationen har. S ger utifrån dessa siffror förslag på vilken nivå kalkylräntan vid nuvärdesberäkning av skada vid betesbortfall bör ligga på. Som framgår av Ss utlåtande ökar räntan i samband med intrångets längd.

Samebyns framtida skada ska bedömas vid domdagen utifrån vad som kan förväntas av den framtida utvecklingen. Historiska räntor ska endast användas när bättre underlag för bedömning av framtida utveckling inte står att få. I detta fall utgår samebyns resonemang, ett resonemang som Bergstaten också har vitsordat, från att man ska utgå från en real ränta bestämd utifrån alternativa placeringsmöjligheter. Marknadens värdering av vad en sådan ränta kan tänkas vara överensstämmer med priserna vid andrahandsförsäljning av realobligationer. Det finns således ingen anledning att utgå från historiska räntor.

Osäkerhetsfaktorn

Det kan även konstateras att S delar samebyns uppfattning att det inte bör göras något påslag på kalkylräntan på grund av det som brukar kallas ”osäkerhetsfaktorn”. Det finns som regel alltid en möjlighet för en enskild som drabbas av en företagsskada att på sikt förändra sin verksamhet så att den negativa

effekten av intrånget reduceras. Det kan också finnas en osäkerhet om verksamheten även i framtiden kommer att generera motsvarande vinst (om vinsten minskar är det även troligt att skadan minskar). Detta medför att diskonteringsräntan även normalt sätt innehåller ett påslag för att kompensera för denna osäkerhetsfaktor. Detta påslag utgör ofta en stor del av den slutliga diskonteringsräntan. Samebyn får inte bedriva någon annan verksamhet än renskötsel och betesmark är en absolut förutsättning för renskötsel som inte kan ersättas. Samebyn har därför, som S konstaterar, ingen möjlighet att förändra sin verksamhet för att minska skadan av betesbortfallet. Renskötseln är vidare en evig näring som har bedrivits från tiden innan den svenska koloniseringen av Lappland och är genom lagstiftning skyddad mot intrång som skulle medföra dess upphörande. Det ska därför inte göras något påslag för osäkerhetsfaktorn.

Slutsats

De räntor som S föreslår är som följer.

Intrång under 20 år: 1,2 procent

Intrång under 30 år: 1,7 procent

Intrång under 40 år: 1,9 procent

Intrång för evigt: 2,25 procent

Vad gäller frågan om huruvida renskötseln är behäftad med risk eller ej kan följande anges. Som R S anger är det inte frågan om frånvaron av risk utan endast förekomsten av en lägre risk. Det finns väsentliga skillnader mellan rennäringen och andra areella näringar vilka berättigar ett lägre riskpåslag på räntan, vilket också R S har beaktat i sitt förslag till räntor. Det är vidare så att även de långa räntorna på obligationer innehåller ett visst riskpåslag, då de är fastställda av marknaden utifrån framtida förväntningar. Det är således inte frågan om huruvida rennäringen är en riskfri näring eller inte utan huruvida det föreligger sådana skillnader mellan rennäringen och andra areella näringar som samebyn har gjort gällande.

Både Bergstaten och Lappland Goldminers har hänvisat till Hovrätten för Övre Norrlands utslag avseende ersättning för Svartlidengruvan. Hovrätten använde sig där av en diskonteringsränta på 4 procent. Följande kan anföras i anledning därav.

Hovrätten har inte vidare motiverat sitt ställningstagande avseende diskonteringsräntan. Det är därför svårt att dra någon slutsats om vilka omständigheter som hovrätten beaktade. Samebyn menar vidare att hovrättens beslut är materiellt felaktigt. Det finns goda skäl till att använda sig av en väsentligen lägre ränta vid nuvärdesberäkningar för skador på rennäring. Samebyn har i yttranden och genom utlåtandena av R S och Ö D redogjort för dessa skäl. Motsvarande underlag fanns inte tillgängligt för Hovrätten för Övre Norrland i Svartlidenutslaget. Mark- och miljödomstolen har däremot att ta ställning till samtliga de uppgifter som har presenterats i detta mål.

Samebyn vidhåller i första hand sin inställning att mark- och miljödomstolen ska använda sig av en ränta på en (1) procent men yrkar i andra hand att domstolen ska använda sig av de av S föreslagna värdena.

Lappland Goldminers AB

Yrkandet om ersättning för störning utanför område som har anvisats enligt minerallagen

Samebyn har, ifråga om områden utanför beslutad markanvisning, yrkat ersättning dels för förlorat bete inom en s.k. störningszon som sträcker sig 5 km från det område som har anvisats enligt minerallagen, dels för att röja och rusta upp en äldre, tidigare använd flyttled som ersättning för en flyttled som går cirka 2 km söder om markanvisningen och som enligt samebyn inte kommer att kunna utnyttjas när verksamheten startar.

Till stöd för sin talan har samebyn åberopat ett omfattande underlag bestående i bl.a. ett sakkunnigutlåtande av professor emeritus Ö D. Utlåtandet från professor D innehåller två huvuddelar varav den första behandlar renskötselns grundförutsättningar och störningar på ett generellt plan medan den andra delen är

specifikt inriktad på den planerade gruvverksamheten vid Fäboliden och vilken påverkan denna kan förväntas medföra på samebyns verksamhet.

Det omfattande underlaget till trots vill bolaget framhålla att det alltså handlar om försök att på förhand bedöma störningar från en verksamhet som ännu inte har påbörjats.

Enligt 10 kap. 22 § minerallagen (1991:45) skall ett beslut om markanvisning innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1-3 §§ som har prövats vid förrättningen. Av angivna bestämmelser i 7 kap. är det endast 3 § som är av intresse i det nu aktuella ärendet. Enligt bestämmelsen skall koncessionshavaren utge ersättning för ”skada eller intrång som föranleds av att mark eller annat utrymme tas i anspråk (vår understrykning) för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet”.

Av orden ”tas i anspråk” framgår att bestämmelsen syftar på skada och intrång inom det område eller de områden som innehavaren av bearbetningskoncessionen får utnyttja och disponera för sin verksamhet och som sammanfaller med det område som anvisas enligt 10 kap. minerallagen. I detta ligger en tydlig begränsning så tillvida att det inte handlar om ersättning för den påverkan som kan uppstå till följd av den planerade gruvdriften. Denna begränsning är helt naturlig mot bakgrund av att det vid tiden för beslutet om markanvisning normalt inte finns någon egentlig möjlighet att bedöma vilka störningar som själva verksamheten de facto kommer att ge upphov till. Vid tiden för markanvisningen är det heller inte säkerställt att en planerad verksamhet kommer att komma till stånd.

Innehållet i bestämmelsen har kommenterats i Ds kommentar till minerallagen (Nordstedts gula bibliotek, 1996, s 139) vari D uttalar bl.a. följande.

”I uttrycket ”föranleds av att mark tas i anspråk” ligger en viss begränsning. Inträffar sålunda skada eller olägenhet genom själva gruvdriften, torde frågan därom inte utan vidare böra upptas såsom en ersättningsfråga vid markanvisningsförrättningen. Omfattningen av skada till följd av själva gruvdriften och därmed sammanhängande verksamhet torde mera sällan

kunna bedömas i detta skede. Ersättningsfrågorna får i dessa hänseenden tas upp senare, när de för åtgärderna erforderliga åtgärderna konkretiseras, och bedömas enligt eljest gällande skadeståndsregler, framför allt ersättningsbestämmelserna i miljöskyddslagen och vattenlagen (numera miljöbalken, vår kommentar).”

Ds kommentar är enligt bolagets uppfattning tydlig men omotiverat försiktig. Det normala torde i själva verket vara att verkningarna av själva gruvdriften inte går att bedöma med tillräcklig säkerhet redan vid markanvisningen och att utgångsläget därmed är att frågan skall lämnas utanför markanvisningsförrättningen och istället hanteras i annan ordning. Ds kommentar överensstämmer i allt väsentligt med vad H D uttalade i sin kommentar till 1938 års gruvlag (se Svenskt gruvrätt. Nordstedts förlag, 1953, s. 246f).

Även bestämmelsen i 7 kap. 5 § minerallagen (tidigare 7 kap. 4 §) är värd att notera, bland annat eftersom den har kommenterats i den dom från Hovrätten för övre Norrland som det har hänvisats till både i Bergsstatens avgörande och samebyns överklagande (mål nr Ö 545-05). Enligt nämnda bestämmelse är minerallagen inte tillämplig på frågor om ersättning för skada eller intrång ”som uppstår efter markanvisningen och som inte kunde förutses vid denna”. I kommentaren till bestämmelsen uttalar D bl.a. följande (a.a. s 143).

”Det är emellertid att beakta att ersättningsprövningen enligt minerallagen i första hand kommer att inriktas på värdering av den skada och det intrång som uppkommer för markägaren genom avståendet av den anvisade marken. I många fall torde det för alla parter te sig lämpligast att frågan om ersättning för skada och intrång av framtida gruvdrift helt eller delvis ej alls tas upp vid förrättningen – med sikte på att frågan senare skall bli behandlad i samband med kommande mål enligt miljöskyddslagen eller vattenlagen. /.../ Sakägare torde också kunna hänvisas till att föra ersättningstalan i särskild rättegång vid domstol. Skada vars omfattning kan beräknas (vår understrykning) vid markanvisningsförrättningen måste dock tas upp vid förrättningen.”

Även beträffande denna bestämmelse har det under lång tid funnits motsvarigheter i den svenska gruvlagstiftningen. Bestämmelsen behandlades också förhållandevis ingående i förarbetena till 1938 års gruvlag. I Ds ovan nämnda kommentar (a.a, s. 257 f) återfinns bl.a. nedan återgivet citat från lagrådets behandling av den aktuella bestämmelsen i lagförslaget.

”Skulle ersättningstalan enligt gruvlagen vara avskuren med utmålsförrättningen avslutande, kunde detta föranleda förrättningsmännen att söka giva jordägaren ersättning för varjehanda tänkbar skada, varigenom avgörandet bleve osäkert och ersättningsbeloppen kunde komma att oskäligt drivas i höjden.”

Ovan berörda kommentarer klargör enligt bolagets uppfattning gränssnittet mellan de skador till följd av markanvisningsbeslutet som skall hanteras inom ramen för den prövningen och sådana skador till följd av den kommande gruvdriften som skall hanteras i annan ordning. Innehållet i och syftet med minerallagens bestämmelser om ersättning vid markanvisning är således enligt bolagets uppfattning klar och innebär sammanfattningsvis följande.

Vid markanvisningsförrättningen skall det beslutas om ersättning för den skada och det intrång som drabbar markägare och innehavare av särskild rätt (däribland renskötselrätt) *till följd av att de tvingas avstå från det anvisade markområdet*. Annan skada än sådan som uppstår till följd av den tvångsrätt som markanvisningen i sig innebär, såsom skada och intrång till följd av en framtida gruvverksamhet, kan och bör bara i rena undantagsfall tas upp till prövning inom ramen för markanvisningsärendet. Detta mot bakgrund av att det vid beslutet om markanvisning oftast inte är säkerställt att verksamheten kommer att komma till stånd och än mindre om och i så fall i vilken omfattning det kommer att inträffa skador utanför det anvisade området. Ett exempel på ett sådant undantagsfall när det ändå skulle kunna vara motiverat att i markanvisningsärendet besluta om ersättning för skador av själva gruvdriften är när parterna är ense om vilka skador som kommer att inträffa men oense om värderingsprinciper. I sådant fall synes ersättningsfrågan med fördel kunna hanteras redan vid markanvisningen men detta torde som sagt vara rena undantagssituationer.

När det gäller bestämmelsen i 7 kap. 5 § minerallagen bör noteras att den också innebär ett skydd för markägare och andra sakägare mot risken att ersättningsanspråk faller mellan stolarna. Bakgrunden är att syftet med minerallagens bestämmelser om ersättning för skada till följd av markanvisning är att, på samma sätt som gäller enligt expropriationslagen, samtliga frågor om ersättning *för den tvångsrätt som beslutet om markanvisning innebär* skall regleras *slutligt* inom ramen för förrättningen. I och med att det i 7 kap. 5 § minerallagen har klargjorts att sådana skador som inte kunde förutses och bedömas vid förrättningen inte omfattas av lagen, riskerar inte markägare och andra sakägare att berättigade ersättningsanspråk som framkommer först efter det att markanvisningsförrättningen har avslutats, inte kan prövas. Markägare och andra sakägare är således oförhindrade att senare väcka talan om sådan ersättning med stöd av i första hand 32 kap. miljöbalken.

I det nu aktuella ärendet har samebyn förvisso tillhandahållit ett omfattande material till styrkande av att ett område med 5 km radie från gränsen för markanvisningen kommer att drabbas av total skada såvitt avser renskötsel. Men trots omfattningen på underlaget och trots utredarens kompetens och erfarenhet handlar det om ytterst osäkra bedömningar och förutsägelser om vad som kommer att inträffa den dag en gruvverksamhet påbörjas och *inte om skador eller intrång som inträffar till följd av att mark anvisas enligt minerallagen.*

Även om det enligt bolagets uppfattning är högst osannolikt att gruvverksamheten skulle ge upphov till störningar av någon betydelse utanför det område som anvisats kan bolaget inte helt utesluta att det skulle kunna inträffa. Men att i samband med markanvisningen besluta om ersättning på upp till, som nu yrkas, storleksordningen 12 MSEK för störningar till följd av en verksamhet vars påbörjande allttjämt inte är säkerställd och vars faktiska påverkan på rennäringen inte med någon egentlig säkerhet låter sig bedömas förrän den har inletts, är uppenbart orimligt. Det skulle strida klart mot intentionerna i minerallagen och kan rimligen inte komma ifråga.

Bolagets förstahandsinställning är mot denna bakgrund att samebyns yrkande såvitt avser ersättning för skada och intrång utanför det område som har anvisats inte skall tas upp till prövning inom ramen för det överklagade ärendet. Mark- och miljödomstolen skall således, med ändring av Bergsstatens beslut i denna del (vilket bolaget uppfattar som ett ogillande), avvisa samebyns yrkande om ersättning för störning utanför det område som anvisats enligt minerallagen. Därigenom är samebyn oförhindrad att senare, när verksamheten har påbörjats eller verkningarna av annan anledning kan bedömas med tillräcklig grad av säkerhet, väcka talan om ersättning enligt 32 kap. miljöbalken.

I andra hand, för det fallet att mark- och miljödomstolen trots det ovan anförda anser att frågan om ersättning för skada och intrång utanför det område som har anvisats skall prövas inom ramen för det överklagade ärendet, bestrider bolaget ändring av Bergsstatens beslut att ogilla samebyns yrkande.

Grunden för bolagets andrahandsinställning är densamma som har anförts av Bergsstaten i det överklagade beslutet, nämligen att det inom den cirkelformade störningszon med en radie på 5 km från den planerade gruvan som samebyn har yrkat ersättning för, redan idag finns ett antal störningskällor i form av bl.a. samlad bebyggelse, vägar med inte oväsentliga trafikflöden, skoterleder, kraftledning, aktivt skogsbruk samt det rörliga friluftslivet. Oaktat det omfattande material som samebyn nu har tillhandahållit kvarstår det faktum att det, som Bergsstaten konstaterar i det överklagade beslutet, ”förefaller osannolikt att någon ytterligare störning av betydelse för renskötseln ska kunna uppkomma utanför det område som anvisas.”

Samebyn har till stöd för sin talan åberopat, utöver ovan nämnda utredning från professor D, Mark- och miljööverdomstolens dom i mål M 824-11. I domen behandlas förvisso frågor om störningar för rennäringen av en planerad vindkraftetablering och domstolen slog fast att det avstånd när ”undvikelseeffekten får sådan omfattning att påverkan på renpopulationen leder till att bedrivandet av rennäring tydligt påverkas” får ”med beaktande av försiktighetsprincipen /.../ uppskattas till cirka 5 km.” Domstolen fann också att det forskningsläge som

presenterades av professor D kunde utgöra utgångspunkt för en bedömning av vindkraftens påverkan på domesticerad ren.

Dock måste framhållas att det återopade målet gäller tillstånd till en planerad verksamhet och inte ersättning för skador till följd av en ännu inte påbörjad verksamhet. I mål om tillstånd skall försiktighetsprincipen tillämpas och det åligger den sökande att visa att de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken är uppfyllda. I mål om ersättning för skada och intrång gäller dock inte försiktighetsprincipen och bevisbördan för skadan och dess omfattning samt sambandet med verksamheten åvilar den som yrkar på ersättning. Att den i mål M 824-11 återopade utredningen om störningar från och undvikelseeffekt av den planerade vindkraftsparken lades till grund för domstolens bedömningar i tillåtlighetsfrågan, är således inte på något sätt liktydigt med att materialet kan läggas till grund för ett beslut om ersättning för framtida skador. I sådana mål ställs helt andra och klart högre krav på bevisning.

Störningszon och flyttled

Vapstens Sameby anger att etableringen av gruva och processverk i Fäboliden kommer att medföra att en störningszon med fem kilometers radie tillkommer för renskötseln. För det fall att etableringen skulle ske i ett område orört av mänsklig påverkan torde det inte vara orimligt att anta att en störning skulle uppstå även utanför det markanvisade området. Så är dock inte fallet. Det område som samebyn pekar ut som tillkommande störningszon är redan idag påverkat av störningar för renskötseln i flera olika avseenden. Dessa störningar härrör bl.a. från ett flertal vägar i området med inte oväsentliga trafikflöden, skoterleder, kraftledningar, skogsbruk, aktiviteter inom jakt- och fiskevårdsområdet, det rörliga friluftslivet i övrigt samt ett antal byar som medför mänsklig närvaro i området som helhet.

Lappland Goldminers vidhåller mot bakgrund av ovanstående sin tidigare bedömning att det inte finns anledning att tro att verksamheten kommer att medföra störningar av betydelse för renskötseln utanför det markanvisade området. Bolaget ser därför inte heller något skäl till att betala ersättning vare sig för störningszon eller för upprustning av flyttled.

Verksamhetsperiod/drifftid

Bergsstaten har i det överklagade beslutet utgått från att störningarna från verksamheten kan komma att bestå under en period om sammanlagt 20 år baserat på att den faktiska gruvdriften kan komma att uppgå till 15 år och med tillägg för uppstarts- och efterbehandlingsarbeten på sammanlagt 5 år.

Samebyn å sin sida har i överklagandet anfört att ”fyndighetens storlek och eventuella långsiktiga investeringarna vad gäller anläggningens utformning (bör) ligga till grund för bedömningen” av drifftiden. Samebyn anför också att det ”är mycket som tyder på att gruvanläggningen kommer att fortsätta att användas som anrikningsverk för malm från andra gruvor även efter gruvdriften i området övrigt har upphört.”

Bolaget konstaterar att ”fyndighetens storlek” har beaktats av Bergsstaten vid bestämmande av den drift- och störningstid som skall läggas till grund för beräkningen av ersättning. I övrigt kan tilläggas att det i tillståndet enligt miljöbalken har föreskrivits en arbetstid på 10 år för de vattenverksamheter som krävs för verksamheten vilket i praktiken innebär att verksamhetens tillstånd enligt miljöbalken är begränsat. Bolaget vidhåller att en drifftid om 14 år bättre speglar faktiska förhållanden och att Bergsstatens beslut att utgå från 20 år redan i sig innebär en marginal på drygt 40 procent vilket får anses väl tilltaget. Inget av det samebyn nu har anfört bör föranleda någon ändring med avseende på den beräknade drifftiden.

Yrkandet om diskonteringsränta

Samebyn har yrkat att nuvärdeberäkning av beslutad ersättning skall ske med en diskonteringsränta om 1 – 1,9 procent (beroende på alternativyrkanden) istället för av Bergsstaten tillämpade 4 procent. Även i denna del har samebyn tillhandahållit ett omfattande utredningsmaterial i form av utlåtanden från civilingenjör R S, Forum Fastighetsekonomi AB.

I denna del får bolaget hänvisa till den dom från Hovrätten för övre Norrland angående Dragon Mining AB (mål nr Ö 545-05) i vilken hovrätten har tillämpat en kalkylränta på 4 procent samt Bergsstatens yttrande i det nu aktuella målet. Att rennärings, till skillnad mot andra areella näringar, skulle vara förknippad med så begränsad ekonomisk risk som samebyn gör gällande ifrågasätts särskilt. Sammanfattningsvis saknas enligt bolagets uppfattning anledning att frånga den praxis om 4 procent kalkyl ränta som får anses väl etablerad när det gäller nuvärdesberäkning av skada som drabbar areella näringar.

Bergsstaten

Bergmästaren anser att de ersättningsbelopp som bestämts vid markanvisningsförrättningen ska ligga fast. Bergmästarens ersättningsbeslut är till alla delar grundade på en hovrättsdom avseende Svartlidengruvan i Västerbotten, vilket också framgår av protokollet från markanvisningsförrättningen.

När det gäller förekomsten av en störningszon, behovet av upprustning av en flyttled samt gruvans antagna drifttid hänvisas till redogörelserna i förrättningsprotokollet.

Valet av ränta vid beräkningarna av ersättningarna påverkar beloppens storlek i mycket hög grad. Den i beslutet använda räntan uppgår till 4 procent, vilket är den räntesats som fastslagits i ovan nämnda hovrättsdom. Samebyn hävdar att en betydligt lägre ränta ska nyttjas. Bergmästaren delar samebyns uppfattning om att det är en real kalkyl som görs och att det är de ersättningsberättigades alternativa placeringsmöjligheter som ska beaktas. Den av samebyn anlitade experten, S, bygger sina argument om val av räntenivå på en rapport från lantmäteriverket (LMV). För att bedöma alternativa placeringsmöjligheter, och därmed val av ränta, har man i rapporten tittat på utfallet av skillnaderna mellan bankernas ut- och inlåningsränta. Detta har man gjort för tiden från 1950-talet fram till 1990-talet.

I den rapport S hänvisar till, görs studier av historiska räntenivåer. Det gör inte S. I stället bygger han sin bedömning på de förväntningar om framtida räntenivåer som återspeglar räntenivåer på statsobligationer. Vidare hävdar S

att rennäringen är en typ av verksamhet som inte är behäftad med några ekonomiska risker som ska beaktas vid val av räntenivå. Bergmästaren anser att det är skäligt att anta att alla verksamheter är behäftade med ekonomiska risker. Rennäringen ska därför inte utgöra något undantag när det gäller riskbedömning och därmed val av ränta. Räntan bör alltså även i detta fall innefatta en riskfaktor.

De grunder för val av räntenivå som redovisas i LMV-rapporten bör användas i detta sammanhang. Bergmästarens slutsats är då att räntan 4 procent ska användas. Detta styrks även av hovrättens dom avseende Svartliden-gruvan. Domen avser gruvverksamhet och ersättning berörande påverkan på rennäringen, precis som fallet är i detta ärende. Därför anser Bergsstaten att domslutet är i högsta grad prejudicerande för aktuellt ärende.

Den dom avseende vindkraft som samebyn hänvisar till gäller, som Lappland Goldminers AB påpekar, inte ett ersättningsmål utan en tillåtlighetsprövning. Det går därför inte att, utifrån den domen, dra några slutsatser om eventuella ersättningar.

Förrättningsmyndigheten har inför sitt beslut fört ett resonemang kring eventuell ersättning utanför det område som markanvisas och kommit fram till att någon sådan ersättning inte ska utgå vid markanvisningen. Detta innebär inte något hinder för samebyn att senare, när gruvdriften påbörjats eller verkningarna av annan anledning kan bedömas med tillräcklig säkerhet, väcka talan om ersättning enligt miljöbalken.

Mot bakgrund av detta, Svartlidendomen, samt det bolaget anför i sitt yttrande stöder Bergsstaten bolagets förstahandsinställning ”att samebyns yrkande såvitt avser ersättning för skada och intrång utanför det område som anvisats inte ska tas upp till prövning inom ramen för det överklagade ärendet”.

Vapstens Sameby*Minerallagen ersätter även övrig skada*

I anledning av vad Lappland Goldminers anfört angående avvisning har samebyn tillagt i huvudsak följande.

Lappland Goldminers har anfört att 7 kap 3 § minerallagen inte ger ersättning för den påverkan som kan uppstå till följd av den planerade gruvedriften. Bolaget anser att ersättningen endast ska omfatta ersättning för förlust av det ianspråktagna området.

Argumenten bakom bolagets ståndpunkt synes vara att det ”normalt sett inte finns möjlighet att bedöma vilka störningar som själva verksamheten de facto kommer att ge upphov till” samt att ”det inte heller är säkerställt att en planerad verksamhet kommer att komma till stånd”.

Vapstens sameby tolkar Lappland Goldminers ståndpunkt som att bolaget anser att ersättning vid markanvisning endast omfattar löseskilling och intrångsersättning, men inte övrig skada. Vapstens sameby delar inte bolagets uppfattning. Minerallagen ger enligt 7 kap 4 § minerallagen möjlighet till samma ersättningsposter som expropriationslagen, sålunda även övrig skada. Detta framgår tydligt av praxis och även av förarbetena till gruvlagen (prop. 1974:32 s. 111 ff.).

Bolagets ståndpunkt är även märklig så till vida att bolaget redan har vitsordat poster omfattande övrig skada i processen i Bergstaten, poster som även omfattas av Bergstatens beslut och Svartlidenutslaget. Lappland Goldminers tolkning av 7 kap 3 § minerallagen (och indirekt 7 kap 4 §) är således felaktig.

Inte heller 7 kap 5 § minerallagen har det innehåll som bolaget vill göra gällande. Bestämmelsen tar sikte på skada som inte kunde *förutses* vid förrättningen. Den nämner dock inte skada som kan förutses men vars omfattning är svårbestämd.

Vapstens sameby menar tvärtom att lagstiftaren medvetet har uttryckt att *samtliga förutsebara skador*, oavsett om skadornas omfattning är svårbestämda eller inte, ska

prövas vid förrättningen. Detta kommer uttryck till genom att lagstiftaren medvetet har valt att i 7 kap 4 § minerallagen inte inkludera en hänvisning till 5 kap 17 § andra meningen expropriationslagen. (Domstolens anm: Hänvisningen torde avse 5 kap. 27 § andra meningen ExprL)

Prövning huruvida skada föreligger

Om möjligt ska bedömningen huruvida skada föreligger göras separat från värderingen av skadan. Vapstens sameby menar att samebyn genom sin bevisning i målet har styrkt, utifrån vanliga skadeståndsrättsliga regler, att det kommer att uppstå en regional störningseffekt till följd av gruvverksamheten. Naturligtvis tillämpas inte försiktighetsprincipen vid denna bedömning. I detta sammanhang skiljer sig skadan inte från normala rörelseskador. Även då är det fråga om en framtida förväntad skada som ska bedömas innan den har uppkommit. Skada för förlorat bete på grund av förväntad regional störningseffekt skiljer sig således inte formellt från ”vanliga” rörelseskador. Samebyns bevisning kommer även att kompletteras vid kommande syn genom vittnesförhör med renskötare, vilka påverkas av den närliggande Svartlidengruvan.

Samebyn menar att Mark- och miljööverdomstolens slutsats i Björkhöjdendomen medför att det är tydligt att ingrepp som det nu aktuella medför en regional störningspåverkan, försiktighetsprincipen till trots. Däremot kan omfattningen av störningseffekten diskuteras. Det är i förevarande fall fråga om en gruva och inte en vindkraftspark. Den förstnämnda medför avsevärt mycket kraftigare störningar än den sistnämnda. Det är därför rimligt att den förväntade störningseffekten för en gruva, utan beaktande av försiktighetsprincipen, motsvarar den förväntade störningseffekten för en vindpark, med beaktande av försiktighetsprincipen. Detta ligger i linje med praxis från Norge, där en sameby har givits ersättning för regional störning med upp till två km från en vindpark.

Domstolen har således inledningsvis att ta ställning till huruvida samebyn har styrkt att det kommer att uppstå en regional störningseffekt. Om denna fråga besvaras jakande ska ersättning utgå, oavsett svårigheten att fastställa skadan.

Värdering av skadan

Vid värdering av skada enligt expropriationslagens regler föreligger det alltid en viss osäkerhetsmarginal. Denna kan ofta vara betydande. Ibland är det omöjligt att styrka skadans omfattning, antingen på grund av skadans art eller på grund av att vissa specifika omständigheter föreligger. I sådana fall ska den allmänna bevisregeln i 35 kap 5 § rättegångsbalken tillämpas. Bolagets påstående att svårvärderad skada inte ska ersättas har inget stöd i lag eller praxis. Ds kommentarer har i detta sammanhang ingen betydelse.

Den exakta omfattningen av störningseffekten är naturligtvis svår att fastställa. Professor Ö Ds bedömning är gjord utifrån dels de uppgifter som redovisats i bolagets MKB, främst uppgifter om buller och omfattningen av verksamheten, men även utifrån statistik från andra liknande störningskällor, besiktning på platsen, samt samtal med renskötare.

För det fall domstolen finner att en regional störningseffekt kommer att uppstå har domstolen att bedöma storleken på denna, utifrån det material som samebyn har presenterat. Ersättningen för förlorat bete per hektar borde rimligen ligga på nivå fastställd av Hovrätten för Övre Norrland. Om domstolen finner att materialet inte är tillräckligt för att bedöma skadan ska domstolen fastställa skadan till skäligt belopp.

Ränta

Samebyn bestrider att det finns en praxis som anger att en diskonteringsränta om fyra procent ska användas vid nuvärdesberäkningar som drabbar areella näringar. Diskonteringsräntan ska alltid anpassas efter i varje fall rådande omständigheter. Räntan är det enda styrmedlet vid diskontering. Det är lika viktigt att använda en välanpassad räntefot som det är att utgå från ett korrekt belopp vad gäller den årliga skadan.

Slutligen har bolaget anfört att rennäringen inte skulle vara förknippad med lägre ekonomisk risk än andra areella näringar. Bolaget uppvisar härmed en total brist på förståelse för renskötsel och den samiska kulturen. Det nu aktuella området har

använts för renskötsel i flera hundra år. Renskötsel bedrivs i familjeföretag utan krav på årlig avkastning från ägare. Nationell och internationell lag innehåller ett absolut förbud mot intrång som kan medföra att en samebys möjlighet att bedriva en bärkraftig renskötsel upphör. Renskötsel är således så nära en evig näring man kan komma.

Betydelsen av Svartlidenutslaget

Samebyn delar Bergstatens uppfattning att Svartlidenutslaget som utgångspunkt, i egenskap av avgörande från en hovrätt, har en prejudicerande verkan. Följande kan dock konstateras. Frågan om ersättning för förlorat bete utanför det anvisade området prövades av processuella skäl inte av hovrätten. Svartlidenutslaget ger således ingen ledning i denna del. Frågan om drifttid är en bevisfråga.

Svartlidenutslaget ger således ingen ledning i denna del. Frågan om diskonteringsränta prövades av hovrätten. Hovrätten motiverade dock inte sitt ställningstagande i denna del, vilket gör det svårt att bedöma värdet av hovrättens beslut. Vidare menar samebyn att hovrättens beslut i denna del är materiellt felaktigt och ett uttryck av det begränsade material som hovrätten hade att ta ställning till. I förevarande fall har samebyn fört en omfattande argumentation under processen samt även inhämtat ett yttrande från fastighetsvärderare Rolf Simón. Mark- och miljödomstolens bedömningsunderlag skiljer sig således markant från hovrättens i Svartlidenutslaget.

Betydelsen av Björkhöjdendomen

Bergstaten har anfört att det inte går att dra några slutsatser från Björkhöjdendomen, då den rör ett tillståndsmål och inte ett ersättningsmål. Samebyn delar inte Bergstatens uppfattning. Så länge det är samma sakfrågor som behandlas finns det ingen anledning att inte tillmäta Mark- och miljööverdomstolens domar betydelse. Naturligtvis måste eventuella miljörättsliga bedömningsgrunder beaktas när domen tillämpas i andra sammanhang. Detta medför dock inte att domen saknar betydelse. Tvärtom finns det anledning att tro att den bedömning som högsta instans av en specialdomstol har gjort inom ett visst område är korrekt.

DOMSKÄL

Av 7 kap. 3 § minerallagen (MinL) framgår att skada eller intrång som föranleds av att mark eller annat utrymme tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet ska ersättas av koncessionshavaren. Enligt 7 kap. 4 § MinL gäller i fråga om sådan ersättning 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:819) (ExprL) i tillämpliga delar.

Vad ska ersättas och hur?

Regeln i nuvarande 7 kap. 3 § MinL innebär att bl.a. innehavare av särskild rätt, varmed enligt 17 kap. 1 § MinL avses exempelvis renskötselrätt, till fastigheten har rätt till ersättning för den skada som de lider genom att mark tas i anspråk enligt 5 kap. 1 § MinL. I uttrycket ”föranleds av att mark tas i anspråk” ligger en viss begränsning. Inträffar sålunda skada eller olägenhet genom själva gruvdriften, torde frågan därom inte utan vidare böra upptas såsom en ersättningsfråga vid markanvisningsförrättningen. Omfattningen av skada till följd av själva gruvdriften och därmed sammanhängande verksamhet torde mera sällan kunna bedömas i detta skede. Ersättningsfrågorna får i dessa hänseenden tas upp senare, när de för brytning erforderliga åtgärderna konkretiseras, och bedömas enligt annars gällande skadeståndsregler, framför allt ersättningsbestämmelserna i miljöskyddslagen och vattenlagen. (D, Minerallagen med kontinentalsockellagen, Norstedts gula bibliotek, 1996, s. 139)

Av 4 kap. 1 § ExprL framgår, såvitt nu är av intresse, att om en del av en fastighet exproprieras, intrångsersättning ska betalas med ett belopp som motsvarar den minskning av fastighetens marknadsvärde, som uppkommer genom expropriationen. Uppkommer i övrigt skada för ägaren genom expropriationen, ska även sådan skada ersättas. Har den exproprierande åtagit sig att vidta åtgärd för att minska skada, ska hänsyn tas till det när ersättningen bestäms, om åtagandet är sådant att det skäligen bör godtas av den ersättningsberättigade.

Den skadelidande ska i mån av möjliga handlingslinjer och inom rimliga gränser välja ett handlingssätt som är förmånligt för den exproprierande (B-S, Expropriationslagen, 2 uppl, s. 229 ff).

Enligt 5 kap. 23 § ExprL ska ersättning bestämmas särskilt för varje sakägare och löseskilling, intrångsersättning och annan ersättning bestämmas var för sig. Ersättningen ska enligt 5 kap. 27 § första stycket första meningen ExprL bestämmas i pengar att betalas på en gång.

Vilken skada eller intrång föranleds av att marken tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet?

Parterna är överens om att betet faller bort helt inom det anvisade området och ett litet område utanför detta, sammanlagt 1258 ha. De är även överens om att denna skada ska ersättas med 25 kr/ha och år, avseende foderkostnad. Totalt uppgår således ersättningen för förlorat bete inom anvisningsområdet till 31 450 kr per år före uppräknig. Denna typ av ersättning torde i princip avse s.k. annan skada enligt 4 kap. 1 § ExprL. Sådan ersättning för intrång i rennärigen, förlorat bete, har dock jämförts med intrångsersättning, se Hovrätten för Övre Norrlands utslag 2010-06-21 angående Svartlidengruvan, s. 26. Parterna har i målet inte yrkat på någon förändring i detta avseende. Mark- och miljödomstolen finner mot denna bakgrund inte anledning att ändra hur denna ersättning benämns.

Parterna är vidare överens om att markanvisningen kommer att medföra försvårad fri strövning och därmed ökade kostnader för renskötsel i direkt anslutning till anvisningsområdet, vilket ska ersättas med 50 000 kr per år under den tid som gruvan är i drift. Denna post avser s.k. annan skada.

Är minerallagen tillämplig beträffande eventuell skada utanför det anvisade området till följd av gruvverksamheten?

Enligt 7 kap. 5 § MinL är lagen inte tillämplig i fråga om ersättning för skada och intrång som uppstår efter markanvisningen och som inte kunde förutses vid denna.

Paragrafen är utformad efter förebild av 1 kap. 7 § ExprL. Genom domstolens dom i expropriationsmål blir ersättningsfrågorna i allmänhet slutgiltigt avgjorda. Detta gäller även i den mån ersättningsregleringen grundat sig på en förhandsbedömning av skadans omfattning. Är en framtida skada sådan att den inte kunnat förutses i målet, står det den skadelidande fritt att föra talan vid domstol utan hinder av att expropriationsmålet är slutligt avgjort. Har en skadefråga avhandlats i expropriationsmålet, betyder detta som

regel att det inte finns något utrymme för att tillämpa 1 kap. 7 § ExprL. Skadan har ju då varit förutsedd. Detta gäller även om skadeståndsyrkandet helt ogillats. (B-S, s. 49 ff).

Vad ovan sagts gäller i princip också i fråga om tillämpningen av nu ifrågavarande paragraf i minerallagen. Det är emellertid att beakta att ersättningsprövningen enligt minerallagen i första hand kommer att inriktas på värdering av den skada och det intrång som uppkommer för markägaren (eller rättighetshavaren, mark- och miljödomstolens anm.) genom avståendet av den anvisade marken. I många fall torde det för alla parter te sig lämpligast att frågan om ersättning för skada och intrång av framtida gruvdrift helt eller delvis inte alls tas upp vid förrättningen – med sikte på att frågan senare ska bli behandlad i samband med kommande mål enligt miljöskyddslagen eller vattenlagen. Omfattningen av gruvföretaget kan då antas vara fixerat på ett helt annat sätt än som kan ske vid markanvisningsförrättningen, möjliggörande en grundligare utredning av ersättningsfrågorna. Sakägare torde också kunna hänvisas till att föra ersättningstalan i särskild rättegång vid domstol. Skada vars omfattning kan beräknas vid markanvisningsförrättningen måste dock tas upp vid förrättningen. (D, s. 143 f).

I dagsläget är det oklart om gruvan kommer att starta. Vid synen har mark- och miljödomstolen kunnat konstatera att det inte förekommer så många eller så kraftiga störningskällor i området att en ny gruva inte skulle komma att medföra inverkan på omgivningen som kan medföra tillkommande störningar för rennäringsen. Det framstår som troligt att åtminstone ljudet från gruvdriften, när/om den väl kommer igång, kan få sådan spridning att det kan orsaka någon form av effekt för rennäringsen, även utanför själva markanvisningsområdet. Att det i allmän mening kan uppstå en effekt är dock inte tillräckligt för att vid markanvisningstillfället kunna förutse och bedöma vilken skada eller intrång som skulle bli följden av den faktiska gruvbrytning som senare kan komma till stånd. Det måste även beaktas i sammanhanget att bolaget enligt villkor 17 i bearbetningskoncessionen har skyldighet ha regelbundna samråd med samebyn och att vidta skäliga åtgärder för att minimera de intrång och skador som verksamheten innebär för renskötseln. Det är enligt samma villkor delegerat till tillsynsmyndigheten att fastställa villkor om skäliga sådana åtgärder. Det gör det inte möjligt att nu i förväg förutse vilka skador som faktiskt kommer att uppstå, eftersom man inte vet vilket resultat sådant samråd

kan ge och vilka åtgärder i skademinimerande avseende som bolaget kan och kommer att genomföra av egen kraft och/eller för att efterkomma tillsynsmyndighetens villkor.

Det kan i sammanhanget noteras att eftersom gruvdriften inte kommit igång så bör det finnas anledning och tid för såväl bolaget som samebyn att ytterligare kartlägga och dokumentera den renskötsel som idag bedrivs i området för att sedan lättare kunna bedöma de effekter och därav eventuellt följande störningar som den aktuella gruvan de facto får på den renskötseln. Sådan dokumenterad kunskap om vilka förhållanden och förutsättningar som råder innan gruvbrytningen påbörjas kan också öka möjligheterna för såväl bolaget som samebyn och likaså tillsynsmyndigheten att komma fram till lämpliga åtgärder i skadebegränsande syfte. Incitamentet hos bolaget att vidta skadebegränsande åtgärder torde därtill vara större om skaderegleringen återstår.

Sammantaget finner mark- och miljödomstolen att det i dagsläget finns för lite underlag för att redan nu kunna förutse vilka faktiska effekter på omgivningen och därav följande ersättningsgilla skador och intrång för rennäringsområdet som kommer att föräledas av den kommande gruvdriften. Mark- och miljödomstolen finner att denna bedömning lämpligen bör göras senare, då det finns ett bättre kunskapsunderlag och erfarenheter från vilka skador och intrång som i första hand den aktuella gruvan men även andra liknande verksamheter har medfört. Då det således på föreliggande underlag inte går att förutse vilka skador och intrång som kommer att uppstå efter markanvisningen är minerallagen inte tillämplig (7 kap. 5 § minerallagen). Samebyns yrkande om ersättning för förlorat bete utanför intrångsområdet och ersättning för upprustning av en flyttled kan därför inte tas upp till prövning i detta sammanhang utan ska – med ändring av Bergsstatens beslut – avvisas. Detta hindrar därmed inte samebyn från att senare väcka talan i domstol om ersättning för dessa skador och intrång.

Vid denna bedömning saknas anledning att gå in på frågan om störningszoners förekomst och storlek, liksom frågan om behovet av och kostnaden för upprustning av en flyttled.

Vilken ränta ska tillämpas?

Vid beräkning av nuvärdet av årligen uppkommande skador kan man jämföra med den reala förräntning av motsvarande kapital som alternativt kan åstadkommas, den s.k. realräntan. Här kan olika synsätt anbringas.

Bergsstaten har tillämpat en räntesats om fyra procent, i enlighet med den praxis som tillämpats av Hovrätten för Övre Norrland i dess utslag den 21 juni 2010 angående Svartlidengruvan, mål nr Ö 545-05. Hovrätten har inte närmare motiverat sitt val av räntesats men den kan antas bygga på den praxis som tillämpas vid nuvärdesberäkningar av ersättningsbelopp för intrång i areella näringar, oftast jord- eller skogsbruk.

Vapstens sameby hävdar att man ska bygga bedömningen av realräntan på s.k. realobligationer och dessutom ta utgångspunkt i de särskilda förutsättningar som samebyn menar att rennäringen har som en långsiktig och unikt säkerställd näring utan nämnvärd långsiktig osäkerhet eller risk och utan alternativa kapitalplaceringsmöjligheter. Vapstens sameby har yrkat att mark- och miljödomstolen ska använda sig av en ränta på i första hand 1 procent och i andra hand 1,2 – 2,25 procent, beroende på skadans/intrångets varaktighet.

En annan utgångspunkt, vilken även nämns i R Ss yttrande, kan vara den domstolsprövning av realränta som skett under lång tid i ett stort antal mål när det gäller bestämmande av tomträttsavgäld. I de målen söker man vilken långsiktig alternativ avkastning som fastighetsägaren kunde ha haft av kapital som bundits i fastigheten, vilken sedan läggs till grund för avgäldsräntan (med tillägg för en s.k. triangeleffekt, vilken man kan bortse från i detta sammanhang). På senare tid kan noteras att mark- och miljööverdomstolen vid Svea Hovrätt har bekräftat den praxis som gäller, nämligen att tillämpa en långsiktig realränta på den allmänna kapitalmarknaden under 30 år framåt utan beaktande av risktagande. Hovrätten fann i dom den 31 januari 2012, mål nr F 5259-10 m.fl, att denna realränta skäligen inte understeg 3,0 % och att det inte fanns skäl att frångå den praxis som finns.

Man kan också notera att frågan om långsiktig realränta diskuteras i den pågående tomträtts- och arrendeutredningen. I utredningens delbetänkande SOU 2012:71 redovisas en utredning från Konjunkturinstitutet (KI) där man bedömer ”den långa realräntan i ett långsiktigt perspektiv”. KI bedömer att ett rimligt intervall för den långsiktiga realräntan på en svensk statsobligation med 10-årig löptid är 2,4-3,0 %. Man kan också notera att KI kommenterar förekomsten av realränteobligationer med att marknaden för sådana är mindre likvid än den nominella obligationsmarknaden vilket gör noteringarna av realräntan svårtolkade samt att dess marknad är relativt nyligen utvecklad. KI noterar också att det är uppenbart att realräntan har varierat kraftigt de senaste decennierna.

Enligt mark- och miljödomstolen måste en viss osäkerhetsaspekt beaktas även för rennäringsen, eftersom det kan finnas vissa möjligheter för samebyn att anpassa sig till skadan och på så vis minska den. Vidare anser mark- och miljödomstolen att det inte är korrekt att det helt skulle saknas alternativa placeringsmöjligheter för samebyn. Rennäringsen kan inte heller betraktas som en näring som bedrivs utan att vara utsatt för osäkerhet om dess framtida utveckling.

Med hänsyn till ovan nämnda utgångspunkter men också den osäkerhet som får anses känneteckna den typ av framtidsbedömning som en uppskattning av framtida realränta innebär, finner mark- och miljödomstolen skäligt att i detta mål tillämpa en kalkylränta om tre procent, i stället för de fyra procent som bergmästaren använt.

För hur lång tid ska ersättningen för försvårad fri strövning utgå, dvs. hur länge kommer gruvan att vara i drift?

Enligt mark- och miljödomstolens uppfattning har det inte framkommit några skäl att frånga bergmästarens bedömning att ersättningen ska utgå för tjugo år.

Rättegångskostnader

Samebyn har yrkat ersättning för rättegångskostnader med sammanlagt 551 634 kr, varav 340 180 kr avser ombudsarvode.

Lappland Goldminers har motsatt sig att utge ersättning för samebyns rättegångskostnader men vitsordat yrkade belopp som skäligen i och för sig.

Enligt 16 kap. 6 § första stycket MinL ska koncessionshavaren svara för sina egna kostnader i mark- och miljödomstolen. Vidare svarar koncessionshavaren för de kostnader som åsamkas motparterna i mark- och miljödomstolen genom att han eller hon har överklagat hit. Detta gäller dock inte om något annat följer av 18 kap. 6 eller 8 §§ rättegångsbalken (RB). I övrigt gäller 18 kap. RB.

Lappland Goldminers har inte överklagat Bergmästarens beslut. Således gäller 18 kap. RB. Enligt 18 kap. 1 § RB ska en part, som förlorar målet, ersätta motpartens rättegångskostnad, om inte annat är stadgat. Av 18 kap. 4 § framgår följande. Finns i samma mål flera yrkanden och vinner parterna ömsom, ska vardera parten bära sin kostnad eller jämkad ersättning tilläggas endera eller också, om kostnaderna för olika delar av målet kan särskiljas, ersättningsskyldigheten bestämmas utifrån det. Om det som parten förlorat är av endast ringa betydelse, får rätten tillerkänna honom full ersättning för kostnader. Det sagda äger motsvarande tillämpning, om en parts yrkande bifalls endast delvis. Enligt 18 kap. 5 § första stycket anses en part som förlorande, om hans talan avvisas.

Vapstens sameby har visserligen nått viss framgång vad gäller vilken ränta som ska användas vid nuvärdesberäkningen. Med hänsyn till att samebyns första- till tredjehandsyrkanden om vilken drifttid som ska läggas till grund för beräkningen har avslagits och då yrkandena om ersättning för skada och intrång utanför det markanvisade området inte har vunnit bifall utan istället har avvisats, får emellertid samebyn anses som förlorande i sådan utsträckning att samebyn bör svara för sina egna rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 10 januari 2013.

Pia Sandeskog

Lars-Göran Boström

I domstolens avgörande (enhälligt) har deltagit hyresrådet Pia Sandeskog, ordförande, och tekniska rådet Lars-Göran Boström samt de särskilda ledamöterna Örjan Clausén och Kjell Grip. Föredragande har varit beredningsjuristen Magnus Norberg.